

11. *Novosti Krymnasha [The Krymnash News]*. (30 travnya 2017). Elektronna entsiklopediya "Wikipedia". [Electronic encyclopaedia: "Wikipedia"]. Retrieved from: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8_%D0%9A%D1%80%D1%8B%D0%BC%D0%BD%D0%B0%D1%88%D0%B0.
12. Propp, V. Ya. (1976). *Problemy komizma i smekha. [Issues of Comic and Laughter]*. Moscow: Iskusstvo.
13. Ryumina, M. T. (2003). *Estetika smekha. Smekh kak virtualnaya realnost. [Aesthetics of Laughter. Laughter as Virtual Reality]*. Moscow : Editorial URSS.
14. Smadja, Éric. (2017). *Smikh. Biolohtia, psykhtika, kultura. [Laughter. Biology, Psyche, Culture]*. Kyiv : Nika-Tsentr ; Lviv : Vydavnytstvo Anetty Antonenko.
15. Sedova, I., & Pechonchik, T. (2018). *Yazyk vrazhdy v informatsionnom prostranstve Kryma: (Informatsionno-analiticheskiy doklad o rasprostraneni yazyka vrazhdy na territorii Krymskogo poluoostrova (mart 2014 – iyul 2017)). [Hate Speech in the Information Space of the Crimea ((Information and analytical report on the spread of hate speech on the Crimean peninsula (March 2014 – July 2017))]*. Retrieved from <https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2018/03/Hate-book-RU.pdf>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Галина Коробка – кандидат філософських наук, доцент кафедри іноземних мов Харківської державної академії культури.

Наукові інтереси: лінгвокультурологія, міжкультурна комунікація, лінгвофілософія, філософія культури, дискурсологія, лінгвістика тексту, сміх і гумор в Інтернет-середовищі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Halyna Korobka – Candidate of Philosophical Science (PhD), Assistant Professor of the Foreign Languages Department, Kharkiv State Academy of Culture, Ukraine.

Scientific interests: cultural linguistics, intercultural communication, philosophical linguistics, philosophy of culture, discourse study, text linguistics, laughter and humor on the Internet.

УДК27–475.5(477):001.8

ДИСКУРСНІ ПАРАМЕТРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОПОВІДІ

Ольга ПЕТРИШИНА (Тернопіль, Україна)

e-mail: petryshyna.te@gmail.com

ПЕТРИШИНА Ольга. ДИСКУРСНІ ПАРАМЕТРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОПОВІДІ

У статті описано критерії сучасного українського проповідництва як інституційного спілкування. Дискурсний підхід передбачає врахування прагматичної інформації, реалізованої у процесі взаємодії адресанта (проповідника) і адресата (вірянина) з урахуванням екстарлінгвальних чинників, зокрема специфіки хронотопу. Особливістю проповідницького дискурсу є те, що його учасником також є Бог: він імпліцитний, однак має визначальну роль у комунікації. Такий набір комунікативних, особливостей хронотопу, концептосфери тощо визначають специфіку проповідницького дискурсу.

Ключові слова: проповідницький дискурс, інституційне спілкування, комунікативний акт, адресат, адресант, віра, сакрум, хронотоп.

PETRYSHYNA Olga. DISCOURSE PARAMETERS OF THE MODERN UKRAINIAN SERMON

The article describes the criteria of modern Ukrainian preaching as institutional communication. The sermon is a fundamental primary genre of religious communication. This is not only an interpretation of biblical truths, but also an effective means of moral education and the creation of the spiritual foundations of the life of Christian society. The priest conceptually and meaningfully arranges preaching communication. Accordingly, the priest chooses the subject of a sermon, its genre, strategies, tactics, updates relevant concepts, etc. The recipients of the sermon are listeners of different age, social status, interests, level of education, awareness, character, etc., but the category of "faith" is unifying for the addressee and recipients. The success of preaching depends to a large extent on the consideration of the recipients' interests. In this way, attention is focused on the relation between the subject of communication and his speech product. The preaching discourse, compared with other forms, has one more feature: the addressee perceives the text, delivered from the pulpit, unperemptorily, ambiguously, and not only on the basis of faith, but critically, subjectively, not necessarily agreeing with everything. A specific feature of preaching discourse is that its participant is also God: he is implicit, but he has a decisive role in communication. Such a set of communicators, their speech incarnation and interactions in the sermon are unique. A discursive approach to the study of the sermon involves the consideration of the pragmatic information that it implements in the interaction of the speaker (preacher) and the addressee (the believer), taking into account the extralinguistic factors, including the specificity of the chronotope. The setting of preaching communication is usually clearly regulated. The traditional place of preaching is the temple as the main religious institution in which worship and religious ceremonies take place. Rarely does preaching discourse go beyond the church (for example, a sermon during the funeral service). All forms of sermons described in homiletics are intended for a wide range of listeners and are used on any day of the ecclesiastical year. The church sermon according to liturgical time may be Sunday, festive and lenten. Clearly defined status in the preaching, mainly the oral form of the sermon functioning, standardization in combination with the personal precepts of the preacher determine the specifics of the preaching discourse.

Key words: preaching discourse, institutional communication, communicative act, recipient, addressee, faith, sacrum, chronotope.

Постановка проблеми. Гуманітарні, духовні виклики, які сьогодні стоять перед українським суспільством, актуалізують проблему використання української мови як єдиного національного коду в різних сферах суспільного життя, у тому числі в релігійній комунікації. Сучасні екуменічні процеси привертають увагу науковців до релігійного дискурсу як складного, багатофункціонального феномену.

Аналіз останніх досліджень. Упродовж останніх десятиліть спостерігається стійкий інтерес українських мовознавців до особливостей спілкування у сакральній сфері. Йдеться про комунікацію, детерміновану і мотивовану поняттям віри, – між людиною і Богом, між духівниками та вірянами, членами релігійної громади тощо. Українські переклади Біблії, релігійна лексика, семантико-стилістичні особливості, жанрова специфіка сакральних текстів, концептосфера – ці та інші аспекти стали об'єктами досліджень Т. Вільчинської, Н. Дзюбишиної-Мельник, У. Добосевич, З. Куньч, М. Лесюка, С. Лісняк, В. Німчука, І. Павлової, Н. Піддубної, Н. Пуряєвої, М. Скаб, І. Чепіги, Г. Чуби та ін. Беручи за основу теоцентричний підхід, за яким все суще, у тому числі людина, є творінням Бога, активно розробляється окрема галузь лінгвістики – теолінгвістика (Д. Кристал, О. Гадомський, В. Бугаєв, О. Черхава та ін.). У багатьох працях чітко окреслилися тенденції не тільки формально-структурного аналізу релігійної мови, але й вивчення прагматичних аспектів комунікативного процесу в сакральній сфері (К. Бобирева, В. Бурцев, Р. Ваврінчик, А. Жулинська, В. Карасик, С. Кот, К. Кузьміна, Ю. Олешко, В. Салімовський та ін.). Незважаючи на розроблені дослідницькі концепції, сучасне українське проповідництво як живий комунікативний процес комплексно не описано, що зумовлює актуальність пропонованої праці.

Мета статті – систематизувати критерії сучасного проповідницького дискурсу.

Уведення в лінгвістику терміна «дискурс» породило низку питань, на які науковці намагаються дати відповіді, зокрема визначення ознак дискурсу, розробка моделі, впорядкування типології тощо. Ці та інші дискусійні питання підтверджують думку Л. Мацько: «Дискурс – це лінгвосоціальне поняття, динамічне, актуальне, часопросторове і віртуальне» [5, с. 417].

За словами В. Карасика, з погляду статусно-рольових характеристик учасників спілкування принципово важливо протиставити особистісно-орієнтоване і статусно-орієнтоване спілкування. Це дає змогу розмежувати особистісний та інституційний типи дискурсу [3, с. 6]. Власне, у другому випадку простежується «мовленнєва взаємодія представників соціальних груп або інститутів один з одним, з людьми, які реалізують свої статусно-рольові можливості у межах встановлених суспільних інститутів, кількість яких визначається потребами суспільства на конкретному етапі його розвитку» [4, с. 280]. Основними структурними компонентами релігійного дискурсу як інституційного є такі: 1) учасники, 2) хронотоп, 3) цілі, 4) цінності (у тому числі засадничий концепт), 5) стратегії, 6) матеріал (тематика), 7) різновиди і жанри, 8) прецедентні (культурогенні) тексти, 9) дискурсивні формули [4, с. 221].

Одним із важливих критеріїв диференціації типів релігійного дискурсу і опису проповідницького зокрема є врахування культових мовленнєвих актів, детермінованих різними комунікативними ситуаціями, як-от: літургія, сповідь, молитва, проповідь тощо. Складність і оригінальність усіх типів релігійного дискурсу полягає в тому, що вони передбачають поняття «віри» (у Бога, безсмертність душі, природу людини (створення, гріхопадіння та відкуплення), її майбутню долю тощо) та усвідомлення діалектики сакрального і профанного.

Н. Мечковська аргументовано доводить, що проповідь є фундаментальним первинним жанром релігійної комунікації [7, с. 205]. Проповідування як священний обов'язок кожного пастиря Христової церкви – це не тільки інтерпретація біблійних істин, навернення до Бога, віри шляхом відкриття спасенних істин, долучення до християнського громади і відповідних обрядодій, але й дієвий засіб морального виховання, творення духовних підвалин життя суспільства. Ця важлива роль, чітко визначена статусність спілкування, стандартизованість у поєднанні з індивідуально-авторськими настановами проповідника, на наш погляд, визначають специфіку проповідницького дискурсу.

Український християнський проповідницький дискурс органічно вписується у структуру комунікативного акту, описаного Р. Якобсоном: 1) мовець, 2) слухач, 3) код (мова), 4) повідомлення, 5) контекст і 6) контакт [11, с. 197-202]. Описуючи раніше роль сакрума у комунікативному акті проповіді, ми дійшли до висновку, що: сакрум виступає контекстом у значенні умов оптимального забезпечення проповідницької комунікації,

зокрема, її мети, часу і місця виголошення проповіді, рольової диференціації комунікантів тощо; інтерпретація всього, що пов'язано із сакральною сферою, лежить в основі повідомлення; усвідомлення і визнання сакрума забезпечують контакт між душпастирем та вірянами; реалізуючись у конкретних концептах, мовних формулах, символах, сакрум вбирає в себе поняття коду [10, с. 199].

Як бачимо, кожен із названих компонентів тісно пов'язаний із центральною категорією релігії – сакрум, об'ємне трактування якої запропонував І. Набитович: «sacrum, сакральне – одна з універсалій, яка найповніше містить у собі співвідношення, взаємозалежності і зв'язки, найхарактерніші, ключові поняття та концепти різних релігій, та, беручи ширше, концепти культури загалом» [8, с. 3]. Аналізуючи корелятивну пару сакральне / профанне, Т. Вільчинська обґрунтовує значення «сакрального» як такого, що має безпосередній стосунок до релігії: «Його діалектика визначається взаємодією священного і демонічного, які разом із профанним репрезентують релігійний світ. Як міфічне постає у двох антитегічних аспектах – Хаосу і Золотого Віку, так і сакральне з його протилежними полюсами регламентує світовий порядок» [2, с. 128].

Досліджуючи сучасний український проповідницький дискурс, поняття «сакрум» використовуємо як найбільш оптимальну інтеграційну назву всієї священної сфери, в тому числі божественного начала, неземних, ідеально-божественних понять, речей, явищ, які наділені магічним змістом і в які вірують християни, а також обрядів, релігійної практики тощо. Закономірно, що діалектика сакрального / профанного лежить в основі християнства, відповідно, тлумачення християнських істин у проповідництві будується на інтерпретації цієї корелятивної пари та похідних, дотичних чи супровідних (*Бог / людина, душа / тіло, благодіяння / гріх, небо / земля* тощо).

Церковне проповідництво від інших типів культового спілкування відрізняє мета – роз'яснення біблійних істин, формулювання і пропагування морально-етичних цінностей, поведінкових норм, які відповідають християнській релігійно-філософській концепції. Проповідь – це усний жанр релігійного спілкування, якому притаманні: декларативність, агітаційність, доступність, обґрунтованість та ін. Проповідництво закладає підвалини віровчення, впливає на свідомість людей, формує релігійний етикет тощо.

Визначальну роль в організації проповідницької комунікації відіграє постать мовця, яку виконує священнослужитель: з одного боку, він є представником християнської громади, має, як інші віряни, права, відповідальність, переживання з приводу різних церковно-релігійних подій тощо, а з іншого, – як духовний наставник зобов'язаний пояснювати прихожанам не тільки християнські істини, але й різні життєві явища, ситуації, бути зразком у сенсі дотримання норм християнської моралі, поведінки, організації життя тощо. І. Ломачинська з приводу безапеляційної авторитетності духівника зазначає: «...разом з тим він має бути переконаним, що ті, хто образять проповідника, піддадуться страшній карі в день суду, і тому відчувати себе захищеним. Так пояснюється відношення промовця і його аудиторії» [6, с. 28]. Цей канонічний статусний критерій, на наш погляд, дещо нівелюється сучасними реаліями демократизації та секуляризації суспільства, водночас прагненням максимально наблизити церкву до прихожан, вибором багатьма священнослужителями моделі невимушеного, партнерського спілкування із вірянами. Таким чином між мовцем і слухачем у проповідницькому дискурсі встановлюються особливі, не рівні, але приязні, дружні стосунки. Вибір стратегій і тактик, формул, відповідні композиційні процедури тощо забезпечують спілкування, в якому в ідеалі переважають доброзичливість і турбота про благо пастви. Завдяки естетиці мовлення духівника, образності, вияву авторської індивідуальності здійснюється його безпосередній вплив на реципієнтів, підтримується їхня зацікавленість, на основі чого можна говорити про ефективність проповідницької практики. За спостереженнями Н. Бабич, у проповідницькому дискурсі багато значить темп мовлення, інтонація, пауза, експресивність, конотація, до яких активно долучаються інші екстралінгвальні та психологічні чинники, як-от: місце спілкування (у церкві, каплиці, в оселі, на кладовищі тощо), оздоблення приміщення, режисура, диригування, музика, спів, одяг і т. ін. [1, с. 253]. Ці контекстуальні критерії підсилюють значущість духовної атмосфери, додають їй піднесеності, сакральності, врешті роблять особливою саму

проповідницьку комунікацію, організаційно і змістовно оригінальну, порівняно з іншими видами релігійного дискурсу (молитовним, реколекційним та ін.).

Отож священик концептуально і змістовно організовує проповідницьку комунікацію. «У проповідницькому дискурсі мовець виступає інтерпретатором дійсності та прагне в процесі комунікації модифікувати когнітивний простір реципієнта, однак його суб'єктний фокус обмежений віровченням, постулатів якого він дотримується» [9, с. 34]. Відповідно до цього священик обирає тему проповіді, жанровий різновид (гомлію, слово, промову тощо), стратегії, тактики, актуалізує відповідні концепти тощо.

Особливістю проповідницького дискурсу є те, що його учасником також є Бог: він імпліцитний, однак має визначальну роль у комунікації. На думку Ю. Олешко, «врахування вербальної дистанційованості супер-агенса є невід'ємною умовою створення проповіді, що врешті зумовлює полілогічність дискурсу. Такий набір комунікантів, їх мовленнєве втілення та взаємодії у проповіді є унікальними» [9, с. 34].

У проповідницькому дискурсі статусно-рольові стосунки чітко марковано формулами типу: *Любі у Христі, Браття і сестри, Браття і сестри у Христі, Дорога християнська громадо* тощо. Водночас адресатами виступають слухачі, різні за віком, соціальним статусом, інтересами, рівнем освіченості, інформованості, складом характеру тощо. Об'єднавчою для адресанта та адресатів є категорія «віра». У контексті детального аналізу конститутивних ознак релігійного дискурсу В. Карасик окреслив концепт «віра» як ментальний стан людини, яка: 1) розуміє відмінність між даним повсякденним світом, з одного боку, і потойбічним, надприродним світом, з іншого боку; 2) не сумнівається в існуванні цього потойбічного світу, сфокусованого в ідеї центральної істоти – Бога; 3) робить вибір, визнаючи існування Бога; 4) довіряє Богу і чекає від нього допомоги [4, с. 328]. Організація проповіді визначається саме концептом «віра»: духовний наставник прагне розкрити вірянам радість від визнання існування Бога, зміцнити людей у їхній вірі, допомогти в подоланні життєвих труднощів знову ж таки через віру.

Успіх проповідництва у великій мірі залежить від врахування інтересів та запитів реципієнтів. У такий спосіб концентрується увага на відношенні між суб'єктом спілкування та його мовленнєвим продуктом. Проповідницький дискурс, порівняно з іншими видами, має ще одну особливість: адресат сприймає текст, виголошений з амвону, не безапеляційно, не завжди однозначно і не лише на основі віри, а критично, суб'єктивно, не обов'язково з усім погоджуючись. Клієнти проповідницької комунікації формально беруть пасивну участь у спілкуванні, однак імпліцитно відповідають, запитують, і навіть дискутують із духовним наставником під час його проповідування. Такі імпліцитні дискусії, на наш погляд, виникають, коли інтерпретація Святого Письма, аргументи, приклади суперечать внутрішнім настановам вірян, виходять далеко за межі сакрального (наприклад, торкаються політичних, соціальних, індивідуально-особистісних проблем), а також коли акценти зміщуються із мовлення на особистість проповідника або інший об'єкт, профанний за своєю суттю.

Дискурсний підхід до вивчення проповіді передбачає врахування прагматичної інформації, яку вона реалізує у процесі взаємодії мовця (проповідника) і адресата (вірянина) з урахуванням екстарлінгвальних чинників, зокрема специфіки хронотопу. Зазвичай часопростір проповідницької комунікації чітко регламентований. Традиційним місцем виголошення проповіді є храм як основна релігійна інституція, в якій відбуваються богослужіння та релігійні обряди. Рідше проповідницький дискурс виходить за межі церкви (наприклад, проповідь під час похоронного богослужіння). Усі описані гомілетиками форми проповіді розраховані на широке коло слухачів і використовується в будь-які дні церковного року. Церковна проповідь за літургійним часом може бути недільною, святковою та пісною. Недільні проповіді тісно пов'язані з апостольськими та євангельськими читаннями на недільних літургіях протягом цілого року. Святкові проповіді виголошують під час господніх свят (наприклад, Різдва Христового, Воскресіння Христового), богородичних (Непорочного зачаття Матері Божої, Різдва Пресвятої Богородиці) та на дні святих (святого Миколая Чудотворця, святого Йосафата, святого апостола Петра). Святкові проповіді служать для поширення культу святих і заохочення вірних до наслідування їхніх чеснот. Пісними проповідями називають релігійні повчання під час Великого Посту –

Чотиридесятниці. Як бачимо, проповідництво визначається чіткими хронотопними маркерами, а тому характеризується високою стандартизованістю та клішованістю.

Концептуальний простір проповідницького дискурсу, окрім засадничих концептів «Бог» і «віра», формують інші, характерні для християнської комунікації («душа», «дух», «гріх», «покута» тощо), а також концепти, властиві іншими типами спілкування, але осмислені з погляду християнської філософської концепції («любов», «життя», «смерть», «любов», «страждання», «покарання» тощо).

Висновки. Сучасне українське християнське проповідництво – це своєрідний галузевий дискурс у складній структурі релігійного дискурсу, інтеракція священнослужителів (адресантів) із вірянами (адресатами), спрямована на пропагування християнських догматів через осмислення біблійних образів, подій і явищ, сакральних понять і християнства як філософської концепції в її поліаспектному функціонуванні.

Перспективи подальших розвідок. Перспективу подальших досліджень становить вивчення стратегій та особливостей реалізації категорії дейксису для висвітлення комунікативно-когнітивних домінант сучасного проповідницького дискурсу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови: [навч. посіб.] / Н. Д. Бабич. – Львів: Світ, 2003. – 432 с.
2. Вільчинська Т. П. Концептуалізація сакрального в українській поетичній мові XVII–XVIII ст.: [монографія] / Т. П. Вільчинська; [наук. ред. Н. В. Слухай]. – Тернопіль: Джура, 2008. – 424 с.
3. Карасик В. И. О типах дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: [сб. науч. тр.]. – Волгоград: Перемена, 2000. – С. 5–20.
4. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
5. Мацько Л. Дискурсний аналіз / Л. Мацько // Мацько Л. Українська мова в освітньому просторі: [навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»]. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С. 414–421.
6. Ломачинська І. М. Сутність християнської проповіді в контексті традиції духовного лідерства / І. М. Ломачинська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Філософія. Політологія. – 2008. – Випуск № 89/90. – С. 26–29.
7. Мечковская Н. Б. Язык и религия: [пособие для студентов гуманитарных вузов] / Н. Б. Мечковская. – М.: Агентство «ФАИР», 1998. – 352 с.
8. Набитович І. Й. Категорія *sacrum* у художній літературі XX–XXI ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: спец. 10.01.06 «Теорія л-ри» / І. Й. Набитович. – Львів, 2009. – 36 с.
9. Олешко Ю. Л. Староукраїнська проповідь XVII ст. у комунікативно-когнітивному вимірі: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Олешко Юлія Леонідівна. – Київ, 2016. – 211 с.
10. Петришина О. Визначальні риси та особливості функціонування проповідницького підстилю як різновиду релігійного стилю сучасної української літературної мови / Ольга Петришина // Науковий вісник Чернівецького національного університету: зб. наук. пр.: Слов'янська філологія. – Чернівці, 2010. – Вип. 509–511. – С. 196–203.
11. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика // Структурализм «за» и «против»: сборник статей [перевод с английского, французского, немецкого, чешского, польского и болгарского языков; под редакцией Е. Я. Басина и М. Я. Полякова] / Р. Якобсон. – М.: Прогресс, 1975. – С. 193–230.

REFERENCES

1. Babych, N. D. (2003). *Praktychna stylistyka i kultura ukrayinskoyi movy*. [Practical stylistics and culture of the Ukrainian language]. Lviv: Svit.
2. Vilchynska, T. P. (2008). *Kontseptualizatsiya sakralnoho v ukrayinskiy poetychniy movi XVII–XVIII st.* [Conceptualization of the sacral in the Ukrainian poetic language of the seventeenth and eighteenth centuries]. Ternopil: Dzhura.
3. Karasik, V. I. (2000). *O tipakh diskursa // Yazykovaya lichnost: institutsyonalnyy i personalnyy diskurs*. [On types of discourse // Language personality: institutional and personal discourse]. Volgograd: Peremena.
4. Karasik, V. I. (2002). *Yazykovoy krug: lichnost, kontsepty, diskurs*. [The language circle: personality, concepts, discourse]. Volgograd: Peremena.
5. Matsko, L. (2009). *Dyskursnyy analiz // Ukrayinska mova v osvithnomu prostori*: [Discourse analysis // Ukrainian language in the educational space]. Kyiv.
6. Lomachynska, I. M. (2008). *Sutnist khrystyianskoyi propovidi v konteksti tradytsiyi dukhovnoho liderstva // Visnyk Kyyyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. [The Essence of Christian Sermon in the Context of the Tradition of Spiritual Leadership // Bulletin of the Taras Shevchenko National Taras Shevchenko University]. Kyiv.
7. Mechkovskaya, N. B. (1998). *Yazyk y religiya*. [Language and religion]. Moskva: Agentstvo «FAIR».
8. Nabytovych, I. Y. (2009). *Katehoriya sacrum u khudozhniy literaturi XX–XXI st.* [Category sacrum in the literature of the XX–XXI centuries]. Lviv.

9. Oleshko, Y. L. (2016). Staroukrayinska propovid XVII st. v komunikatyvno-kohnityvnomu vymiri. [Old-Ukrainian preaching of the XVII century. in the communicative-cognitive dimension]. Kyiv.

10. Petryshyna, O. (2010). Vyznachalni rysy ta osoblyvosti funkcionuvannya propovidnytskoho pidstylyu yak riznovydu relihiynoho stylyu suchasnoyi ukrayinskoji literaturnoji movy // Naukovyy visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu. [Definitive characteristics and features of the functioning of the preaching subtext as a kind of religious style of contemporary Ukrainian literary language]. Chernivtsi.

11. Yakobson, R. (1975). Lingvistika i poityka // Strukturalizm «za» i «protiv». [Linguistics and Poetics // Structural Pros and Cons]. Moskva: Progress.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ольга Петришина – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Наукові інтереси: лінгвістика тексту, дискурсологія, методика навчання у вищій школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Olga Petryshyna is a Candidate of Philological Sciences, an assistant professor of the Department of the Ukrainian language and methods of its teaching, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University.

Scientific interests: text linguistics, discourse studies, methods of teaching in higher education institutions.

УДК 811.161.1

ПРИРОДА ДИСКУРСУ: СПРОБА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Наталія СТУПНИЦЬКА (Харків, Україна)

e-mail: stunataly@gmail.com

СТУПНИЦЬКА Наталія. ПРИРОДА ДИСКУРСУ: СПРОБА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

У статті зазначається, що текст, як об'єкт вивчення, є настільки складним поняттям, що неможливо його проаналізувати, використовуючи одну дослідницьку модель. На сучасному етапі найбільш продуктивним методом дослідження тексту є його розгляд з урахуванням дискурсивного розуміння, що зумовлює необхідність визначення поняття дискурсу. У статті виявлено багатоплановість поняття дискурсу, розглянуто підходи дослідників до його розуміння.

Ключові слова: текст, поняття, дослідницька модель, метод дослідження, дискурс, багатоплановість.

STUPNYTSKA Nataliia. THE NATURE OF DISCOURSE: AN ATTEMPT TO INTERPRET

It is noted in the article that the text as an object of study is such a complex concept that it cannot be analyzed with the help of one research model. The most traditional and common means of texts definition is their distribution according to the existing genre system, however, there are cases when the text created by the author exceeds the established genre limits in one or another aspect. The aim of this article is to identify the multilayer concept of discourse, the diversity of approaches to its understanding and definition. Modern paradigms of humanitarian knowledge, within the scope of them the theories of discourse are developed, consider various aspects of the concept. Artistic expression can be defined as a special type of a subject activity in a discursive space, the meaning of which is to problematize the actual means of modeling of reality in a speech act. The versatility of the concept of discourse makes it difficult to determine its definition. Discourse can be considered as an ideologically executed speech activity of the linguistic personality, which forms the verbal space of a field of scientific knowledge or art in interaction with other participants of this activity and, in fact, the text or a collection of texts, taking into account their communicative and extra-linguistic characteristics. A special place in the dynamic space of discourse belongs to the text, which directly depends on the subjects of discourse, because its completeness and integrity is formed in the process of interaction between the author and the reader. It is necessary to take into account the feature of the texts of fiction. It is conditioned by the temporal and spatial isolation, due to this fact discourse can take place in the mode of autocommunication. Discourse is also not a monolithic category; it has a multilayered character and a dynamic space. The mutant structure of discourse generates a variety of views and leads to an unsustainable discussion, which leads to the emergence of new works and becomes a promising subject for further research.

Key words: text, definition, research model, genre system, multilayer concept of discourse, discourse, extra-linguistic characteristics.

Розмаїття сучасних засобів та типів комунікації зумовлює появу різних видів текстів, їхню легку доступність та розповсюдженість, що й спричинило необхідність набуття вміння створення тексту відповідно до цілей висловлювання і, відповідно, вивчення особливостей текстотворення, що й обумовлює актуальність обраної нами теми статті.

Слід зазначити, що текст, як об'єкт для вивчення, є настільки складним, що вичерпний його опис видається неможливим при використанні тільки однієї дослідницької моделі. Мабуть, найбільш традиційним та звичним засобом дефініції текстів є їх розподіл згідно існуючої жанрової системи, однак, існують випадки, коли створений автором текст у тому чи іншому аспекті виходить за встановлені жанрові межі. Цв. Тодоров вважає, що максимальним наближенням до найбільш вдалого опису тексту є «звичайне читання – тією мірою, якою воно залишається лише маніфестацією тексту» [15, с. 37]. Однак, беручи до уваги людський фактор, можна зазначити, що він позбавляє читання іманентності, оскільки читач не відтворює текст у процесі читання, а кожного разу (навіть у разі повторного читання) заново створює, на думку В. Філіпова, «особистісно-актуальний зміст – образ тексту» [16, с. 73].